इस्पातनगरी

(विभक्तिप्रयोग: - पञ्चमीविभक्ति:)

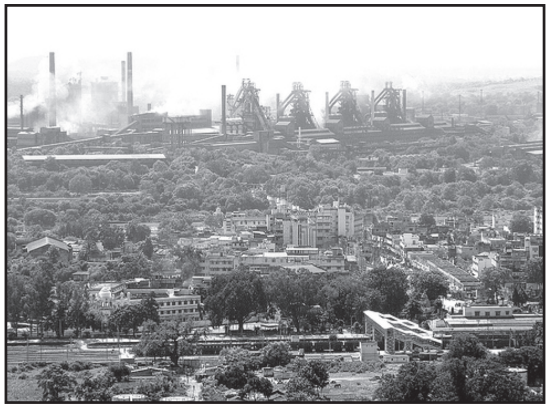

विश्वप्रसिद्धाम् इत्पातनगरीं को वा न जानाति ? ओडिशाराज्यस्य प्रमुखं स्थानं राउरकेला । एषा एव इस्पातनगरीरूपेण ख्याता । अत्र शंख-कोएलनदीद्वयस्य **संयोगात्** ब्राह्मणीनद्या: उत्पत्ति: भवति । जना: **अस्या: नद्या:** जलं नीत्वा कृषिं कुर्वन्ति । अत्रापि वेदव्यासस्य जन्मस्थली अस्ति इति जनश्रुति: ।एतद् एकं पुण्यक्षेत्रं भवति । एतस्य प्राकृतिकपरिवेश: आकर्षणीय: ।अत्र महत् अरण्यम् आसीत् । क्रमश: अत्र वेदव्यासाश्रम:, पवित्रगोशाला, वैदिकगुरुकुलाश्रम:, संस्कृत-महाविद्यालयद्वयं च स्थापितानि । यानि अस्माकं संस्कृते: प्रचारं प्रसारं च कुर्वन्ति ।

अस्मिन् पुण्यक्षेत्रे १९५४ मिते वत्सरे भारतसर्वकारपक्षत: इस्पात्-शिल्पागारस्य निर्माणम् आरब्धम् । तदा भारतस्य राष्ट्रपति: डॉ. राजेन्द्रप्रसाद: आसीत् । स: ३.२.१९५९ मिते दिनाङ्के शिल्पागारम् उद्घाटितवान् । अस्मात् **शिल्पागारात्** अस्माकं राज्यस्य देशस्य च कृते प्रभूतम् अर्थोपार्जनं भवति । सहस्रं सहस्रं जना: **अस्मात्** वेतनं प्राप्नुवन्ति । तेन परिवारान् पोषयन्ति ।

अत्र हनुमद्वाटिका अस्ति । एषा अतीव मनोहारिणी भूमि: । अत्र सुविशाला हनुमद्मूर्ति: स्थापिता अस्ति । एषा एसिआमहादेशस्य अन्यतमा उच्चमूर्ति: भवति । राउरकेला कलानगरी इति परिचिता । अत्र विभिन्नभाषाभाषिजना: निवसन्ति । एषा गीत-नृत्य-नाटक-चित्रकलाभि: गौरवान्विता ।

अत: एकवारम् इस्पातनगरी अवश्यं द्रष्टव्या ।

ख्याता, उत्पत्तिम्, स्थापितानि, वत्सरे, आरब्धम्, द्रष्टव्या, प्रभूतम् ।

टिप्पणी

शब्दार्थ: -

जनश्रुति: - लोककथा (ଲୋକକଥା), आरब्धम् - आरम्भ: अभवत् (ଆରମ୍ଭ ହେଲା), पोषयन्ति - पालनं कुर्वन्ति (ପାଳନ କରନ୍ତି), प्रभूतम् - प्रचुरम् (ପ୍ରଚୁର) ।

1. उच्चैः पठत, लिखत - (अकारान्त - पुंलिङ्गशब्दाः)

पञ्चमीविभक्तिः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
बालक	बालकात्	बालकाभ्यां	बालकेभ्यः
देव	....	....	....
गज	....	....	....
आकाश	....	....	....
हस्त	....	....	....
मार्ग	....	....	....

(आकारान्त - स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः)

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
बालिका	बालिकायाः	बालिकाभ्याम्	बालिकाभ्यः
पत्रिका	....	....	....
मुद्रिका	....	....	....
पुस्तिका	....	....	....
कथा	....	....	....

ईकारान्त-स्त्रीलिङ्ग-शब्दाः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
नदी	नद्याः	नदीभ्याम्	नदीभ्यः
देवी	....	....	....
भवती	....	....	....
रजनी	....	....	....
काशी	....	....	....
पुत्री	....	....	....

अकारान्त-नपुंसकलिङ्ग-शब्दाः

	एकवचने	द्विवचने	बहुवचने
फल	फलात्	फलाभ्याम्	फलेभ्यः
जल	....	....	....
पत्र	....	....	....
गृह	....	....	....
द्वार	....	....	....
कूल	....	....	....

अभ्यासः

१. **योग्यपदेन शून्यस्थानं पूरयत -**

यथा - वृक्षात् फलं पतति । (वृक्षः)

(क) भिक्षुकः .... जलम् आनयति । (नदी)

(ख) शिशुः .... उत्तिष्ठति । (शय्या)

(ग) बालकः .... गृहम् आयाति । (विद्यालय)

(घ) अहं .... आगच्छामि । (संस्कृतकक्षा)

२. **बन्धनीमध्यस्थ-यथार्थपदैः शून्यस्थानं पूरयत -**

यथा - वृक्षात् फलं पतति । (वृक्षे, वृक्षात्, वृक्षस्य)

(क) मम भ्राता .... गृहम् आगच्छति । (राजधान्याः, राजधानीं, राजधान्याम्)

(ख) वानराः .... फलानि खादन्ति । (वृक्षम्, वृक्षे, वृक्षात्)

(ग) महिलाः .... जलम् आनयन्ति । (नद्यः, नद्याः, नद्याम्)

(घ) सर्पः .... विभेति । (नकुलस्य, नकुलात्, नकुलम्)

३. **उचितेन पदेन शून्यस्थानं पूरयत -**

(क) ओडिशाराज्यस्य .... स्थानं राउरकेला ।

(ख) अत्र शंख-कोएलनदीद्वयस्य .... ब्राह्मणीनद्याः उत्पत्तिः ।

(ग) अत्र महत् .... आसीत् ।

(घ) यानि अस्माकं .... प्रचारं प्रसारं च कुर्वन्ति ।

(ङ) राउरकेला .... परिचिता ।

४. **उदाहरणं दृष्ट्वा प्रश्नान् लिखत -**

(क) ओडिशाराज्यस्य प्रमुखं स्थानं राउरकेला ।

प्रश्न : **कस्य** प्रमुखं स्थानं राउरेकला ?

(ख) एषा एव इस्पातनगरीरूपेण ख्याता ।

प्र.. ?

(ग) अस्याः नद्याः जलं नीत्वा कृषिं कुर्वन्ति ।

प्र.. ?

(घ) अत्र महत् अरण्यम् आसीत् ।

प्र.. ?

(ङ) तदा भारतस्य राष्ट्रपतिः डॉ. राजेन्द्रप्रसादः आसीत् ।

प्र.. ?

(च) अत्र हनुमद्वाटिका अस्ति ।

प्र.. ?

(छ) सहस्त्रं सहस्त्रं जनाः अस्मात् वेतनं प्राप्नुवन्ति ।

प्र.. ?

(ज) एषा अतीव मनोहारिणी पवित्रभूमिः च ।

प्र.. ?

५. **मातृभाषया अनुवादं कुरुत -**

(क) विश्वप्रसिद्धाम् इस्पातनगरीं को वा न जानाति ?

....

(ख) अत्रापि वेदव्यासस्य जन्मस्थली अस्ति ।

....

(ग) एतस्य प्राकृतिकपरिवेशः आकर्षणीयः ।

....

(घ) सहस्त्रं सहस्त्रं जनाः अस्मात् वेतनं प्राप्नुवन्ति ।

....

(ङ) तेन परिवारान् पोषयन्ति ।

....

(च) अत्र हनुमद्वाटिका अस्ति ।

....

(छ) अत्र सुविशाला हनुमद्मूर्तिः स्थापिता अस्ति ।

....

(ज) राउरकेला कलानगरी इति परिचिता ।

....

(झ) अत्र विभिन्नभाषाभाषिजनाः निवसन्ति ।

....

(ट) अतः एकवारम् इस्पातनगरी अवश्यं द्रष्टव्या ।

....

६. विक्षिप्तवर्णाः सन्ति शुद्धं शब्दं रचयत -

यथा - र ए क म् वा - एकवारम्

(क) न री इ त स्पा ग - ....

(ख) वा नि नः सि - ....

(ग) ला रा के उ र - ....

(घ) ता प चि रि - ....

(ङ) ली ज न्म स्थ - ....

(च) सः वे द व्या - ....

(छ) स्य त भा र - ....

(ज) णि स ह स्रा - ....

(झ) सा रा जे न्द्र प्र द: - ....

७. **स्तम्भद्वयं योजयत ।**

'क'	**'ख'**
अस्या:	राष्ट्रपति:
भारतस्य	नद्या:
एकं	भूमि:
मनोहारिणी	अरण्यम्
परिवारान्	पुण्यक्षेत्रम्
महत्	पोषयन्ति

८. **संशोधनं कुरुत ।**

(क) जना: <u>अस्य</u> नद्या: जलं नीत्वा कृषिं कुर्वन्ति ।

(ख) एतद् <u>एका</u> पुण्यक्षेत्रं भवति ।

(ग) सहस्रं सहस्रं जना: <u>अस्मिन्</u> वेतनं प्राप्नुवन्ति ।

(घ) अत्र विभिन्न भाषाभाषिजना: <u>निवसति</u> ।

(ङ) अत: एकवारम् इस्पातनगरी अवश्यं <u>द्रष्टव्यम्</u> ।

•